

INTARZIA

Dédapámat, néhai Horváth Kálmánt jó humorú, derék asztalosként őrizte meg a családi emlékezet. Szóvicceit, szellemes mondásait az egész rokonság idézte, még a moszkvai világhiállításra is vitték pavilont építeni, van róla egy kép, amint aktatáskáját lóbálva sétál az orosz *proszpektyen*. De lehet, hogy a Szokolnyiki park széles alléja az, ott rendeztek ötvenkilencben először az amerikaiaknak, aztán a bolgár, magyar, cseh, román és lengyel barátoknak kereskedelmi kiállítást. Ridikülnek hívta a táskáját, bal kezben fogja, a fején simléderes sapka, szemben néhány Moszkvics és Volga robog el.

Dédapám két néném szerint nővérüknek, a harmadik lánynak, aki elsőként ment férjhez, méghozzá egy fürtös, vörös pártmunkáshoz, intarziás ládikát faragott. Ebben aládában tartotta néném állítólag a családi iratokat, anyakönyvi kivonatot, házasságlevelet, és feltehetőleg másik dédapám köznemesi leveleit. Esetleg ékszer, bankót, fedeles órát, utóbbiak létében azonban inkább csak reménykedtek a rokonok, mint lett volna róla tudásuk. Azt gondolták, ha már volt a láda, márpedig az az egy teljes bizonyossággal állítható, abban lennie kellett valaminek. Merthogy ez a ládák természete, hogy van bennük valami, főleg ha kulccsal zárhatók. A hírek szerint a szépséges fadoboz efféle titokzatos tárgy volt, amit harmadik néném kezéből soha ki nem adott, közelébe csak sátoros ünnepeken engedett vérségi rokont, róla nem beszélt, nem dicsekedett, leginkább úgy tett, mintha nem létezne vagy nem lenne fontos. Agyvérzésben fél oldalára lebénult férjével még dédelgethettek tervet, egy keleti utazás kijárt volna nekik az élettől, Nyugatra nem vágytak, kizárólag népi demokráciába, amiért érdemes volt titokban tartani a ládikát, ám a férj jobblétre szen-

derült, a ládában veszve hagyva a vagyont. Maradt az asszony és két fia. Az egyik fiú, miután korán elvesztette ifjú feleségét, akinek árokszélen találták meg élettelen testét, magára maradván két csecsszopóval, alkoholba fojtotta bánatát. Idősebb testvére pedig, akinek fizimiskáját még járási viszonylatban is a legcsúfabbak közé sorolták – egy hajszál választotta el az ördögtől, így mondták –, úrhatnám, simlis, pimasz nyikhaj volt. Végigpincérkedte Szolnokot és Budapestet, kurta vitézkedései seperc alatt véget értek egy-egy szűkszavú felmondólevéllel, túl sűrűn követelt szemérmetlen összegű borravalót. Nincstelen senkiháziaként költözött haza anyjához, követelte, zsarolta volna ki belőle az apai jussot, ám kudarcot vallva ugyanolyan hévvel csapott a vedelésbe, mint az öccse. Az anya és a két fiú egymás után, három hónap leforgása alatt dőlt ki a sorból, az anyát a szív, a fiúkat a máj vitte el. Az intarziás ládika ott maradt magában a házban, nem jutott eszükbe keresni. A felcseperedett két örökös rátette a kezét minden mozdíthatóra a hagyatéki végzés megérkezése után. Mivel tele volt a ház különféle rejtékhelyeken tárolt pénzkötegekkel, drága ajándékokkal, bontatlan Fékon-inggel, pamut ágyneművel, festményel, antik faragványokkal, fel sem tűnt először nekik a láda. Mindent sorra pénzre tettek, nagy lábon éltek, furikázták a lányokat a szolnoki diszkóba, vásároltak nekik karátos gyűrűt meg Adidas mackót, míg egyszer csak üres lett a ház, tűvé kellett tenni a padlást és a pincét is az újabb elkótyavetyélhető értéktárgyak után. A ládikanak ezen a ponton nyoma vész. Néném még emlegeti olykor, memorizálja magában, hogy egyszer számonkéri a fiúkon, aztán elfelejti, legyint rá, bottal üthetjük a nyomát.

Nincs más hátra, gondolja egyszer csak a rokon, vagy kiverjük az átkokból, vagy ha már túladtak rajta, utánamegyünk, felkutatjuk a vásárban, a Vaterán, ócskáséknál. A fiúk tagadnak, életükben bükkfa ládát a lakásban nem tapasztaltak, hát még kulcsra zárhatót, de még olyat, aminek tetejét mives berakás fedi, semmi esetre sem. Egyáltalán mit ábrázolhat az intarzia. Logikusan virágmintára tippelünk, bár előfordul a korabeli ládákön szarvas, madár, lány és menyegzői pár, a mé-

ret hozzávetőleg meghatározható, negyven-négyszer huszonnégy centiméter, belül pedig bizonyára több fach áll rendelkezésre. Úgy sejtjük, nem zenél, és nincs benne titkos rekesz. Vajon néhai Horváth Kálmán asztalos, aki legényként bejárta a világot, míg mesterré avatták, elrejtett-e egy kézjegyet a fán. Kereshetjük-e a monogramját, valami nyomot tőle, ki tudja, sötétben tapogatózunk. A mára megfakult, fekete-fehér fényképek nem őrzik a képét, az emlékek homályosak és megbízhatatlanok. Valamiért mégis abban reménykedem hosszú évek óta, hogy a kóbor szerencse, isten ujjá vagy egy kelekótya mennybéli akarata elem sodorja és felismerem. Kutatásba kezdtem hát. Bóklászom az Ecserin, a Kismocskosban, a Naschmarkton, Amersfoort főterén vagy Splitben, míg szembe nem tűnik ez a feltűnőnek alig mondható darab. Kotorni kell utána elnyűtt tornacipők, foszlott bundájú játékmackók, nipppek, réztálak, porcelánliba, gyertyatartók, Napóleon-szobrok és tranzistoros kisorádiók között. Egyszer csak kikandikál egy csücsök. Egy sarokról még nem setjhető égegyadta semmi, lehet bármifajta fából megmunkált tárgy, és ezerféle, ismeretlen mester ügyességét dicsérő doboz. Nyúlok felé, az árus megragad csuklónál, nem engedi tovább a kezem. Hé, ordít rám, majd kiemeli a kínai legyező és a vászon kertész nadrág alól.

Kopott, porette, látszik rajta a sanyarú sors, évek hányattatása. Nem tartották becsben, szucskos mancsok hajigálták platóról platóra, a belseje kifosztva, a zár félig törött, lifeg a peremen, a fedele ferdén záródik a meghajlott zsanér miatt. Három ujjal törlöm le a tetejét, a rosszarcú kofa kap utána, venné ki a kezemből, intek neki, hagyja. Hangosan szentséget, ki tudja, milyen nyelven, rongyot nyújt felém, törölgessem egyedül, s közben le nem veszi rólam a szemét. Pedig láthatómód nem nagy érték, a földre terített hatalmas szőnyegen és a fölé húzott aszlaton majd' minden ócskaság többet ér. Kora reggel van, még alig kelt fel a nap, nemrég pakolt ki a szurkos arcú férfi, túl éber még, közel s távol nincs konkurenciam. Senki mást nem kell lesnie, nehogy elszaladjon a zsákmánnyal. Él itt egy babonaság, hogy olyan a napod, amilyen az

első vásár. A nap első alkudozását sikernek kell koronáznia, egyébként egész nap nem akad tehetős vevő, elkerülik a placcot a bábmészakodók, körbeköpi, átok ül rajta, míg le nem megy a nap, ami minden nemeset s megátalkodottat magába szippant, hogy másnap előlről kezdődhessen a próbatétel.

A mintára vagyok kíváncsi, ezerszer elképzelttem már, néhai Horváth Kálmán keze nyomán a rákosszentmihályi asztalosműhelyben a kert végén miféle fantáziaszülemény jött e világra. Valóban ajándékba szánta-e nénémnek, avagy a láda ismeretlen okok miatt a család másik feléhez vándorolt. Lehet nászajándék, akkor az ötvenes években készült a két tanácsi alkalmazottnak, hogy a Zagyva menti falu főutcáján a nagyszobát díszítse, alatta száda. A bonyolult mintát először ceruzával zsírpapírra felskicceli a kéz, majd megrajzolja a részleteket. Határozott kontúrokat ad, kivágja, a mintát körülrajzolja az előre levágott öt milliméteres falemezeken. Juhar, szilvafagyökér, cseresznye, fenyő. A világostól a sötétig tucatnyi árnyalat. Leheletnyit sem futhat túl a kés, követni kell a szálirányt. Aztán a négy-szögletes alapra egyenként felhelyezi a lapokat, olykor csiszol még rajtuk, egymáshoz illeszti a darabokat, s ragaszt. Bársonysimára dörgöli végül, majd lakkal fényt ad a képnek.

A rongy letörli a megtapadt koszréteget, kapargatom, egy láda szélétől induló inda kirajzolódik. Mutatóujjal követem. Amikor egy másik nézelődő lép mellém és kotorászni kezd a ponyvák között. Az árus rám ripakodik, a kezével hesseget, igyekezzek, nincs erre ideje, kell-e. Varázs alatt állok, gyors mozdulatokkal sepergetem a koszt a fedélről, kaparom körömmel, az inda mintha fátyollá változna át, mely női fejről hullik alá. Az ideges férfi rángatni kezdi a kezemből, mielőtt enged a szorításom, fordítok rajta, a hátát vizsgálom, talállok-e kézjegyet, szinte látom magam előtt, de a furnéraljon semmi sincs, csak néhány makacs festékfolt, ragacs. Gyorsan magamhoz szorítom, járjon át a melege, érzem néhai Horváth Kálmán szívdobogását. De nem érzek semmit, hideg, halott darab. Pedig meg fogom lelni egyszer, a rész a részét mindig megtalálja.